

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ І ДЕФІЦИТУ БЮДЖЕТУ НА НАЦІОНАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ

Дем'янчук М.А.

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та моделювання ринкових відносин

Коба О.С.

студентка 5 курсу спеціальності «Економічна кібернетика»

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

м. Одеса, Україна

Державний борг – невід'ємна складова частини державних фінансів, що виступає наслідком державного кредиту та є складним і суперечним явищем, а дефіцитне бюджетне фінансування має неоднозначний вплив на розвиток країни. У періоди економічних криз і фінансових потрясінь проблеми зведення бюджету з дефіцитом і забезпечення його фінансування значно ускладнюються. Але у більшості випадків питання формування бюджету з дефіцитом розглядають односторонньо – зупиняються переважно на його негативних наслідках для розвитку країни.

Дослідження, присвячені проблемам впливу державного боргу на економічний розвиток, лише починають проводитися вітчизняними науковцями. Вперше проблема державного боргу сформульована класичною школою економіки – А. Смітом та Д. Рікардо. Серед їх послідовників особливої уваги заслуговують праці Дж. Кейнса, П. Кругмана, Р. Барро, П. Харрода, А. Лернера, К. Макконнелла, С. Брю та іншими. Роботи таких вітчизняних дослідників як В.А. Андрущенко, В.Д. Базилевича, О.І. Барановського, І.О. Лютого, В.О. Мандибури, О.В. Плотнікова, Н.В. Зражевської, Я.В. Онищука, П.С. Єщенко та інших присвячені теоретичним та практичним питанням державного боргу. Однак з метою вивчення особливостей державного боргу та дефіциту необхідним є дослідження впливу державного боргу і дефіциту бюджету на національну економіку, що і є метою роботи.

Відповідно до Бюджетного кодексу України [1] дефіцит бюджету визначається як перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету та поверненням кредитів до бюджету). Дефіцит бюджету варто оцінювати з позицій як окремої держави, так і фінансової системи в цілому. Для держави це завжди небажане й часто негативне явище, хоча інші суб'єкти фінансових відносин можуть оцінювати його по-різному.

Основною причиною виникнення бюджетного дефіциту є випередження темпів зростання бюджетних видатків порівняно із зростанням доходів бюджету. Характеризуючи бюджетний дефіцит, слід відзначити, що в його основі завжди лежить банальна причина – намагання використати коштів більше, ніж є реальних доходів. Дефіцит бюджету може бути викликаний також такими причинами як недоліки, пов'язаними з формуванням бюджету, коли брак коштів у бюджеті має місце при достатньому забезпеченні економіки фінансовими ресурсами та досить високому рівні доходів юридичних і фізичних осіб (за таких умов мова про фінансову кризу в країні не йде); обмеженість фінансових ресурсів, що пов'язано з виробленням незначних обсягів ВВП і, відповідно, низьким рівнем доходів юридичних і фізичних осіб (за таких умов існують усі ознаки фінансової кризи в країні).

Аналіз стану державного боргу, ефективності управління державним боргом, питання бюджетного дефіциту та їх вплив на національну економіку набувають особливого значення в сучасних умовах. На основі статистичних даних [2, 3] (табл. 1 та табл. 2) виявлено, що у структурі державного боргу майже за всі роки зовнішній борг переважає над внутрішнім та від загальної суми державного та гарантованого державою боргу складає на кінець 2015 року 52,56%, що на 11,18% більше у порівнянні з 2011 роком. Доходи державного бюджету мають постійну тенденцію до збільшення. Однак темпи росту витрати державного бюджету значно перевищують темпи росту доходів, що і спричиняє бюджетний дефіцит.

Таблиця 1 – Динаміка державного та гарантованого державою боргу України за 2011-2015 роки

Показники	Станом на				
	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015
Загальна сума державного та гарантованого державою боргу, млн. грн.	473,18518	515,51083	584,78657	1100,8332	1572,1802
<i>Державний борг, млн. грн.</i>	<i>357,27387</i>	<i>399,21823</i>	<i>480,21863</i>	<i>947,03047</i>	<i>1334,2716</i>
Внутрішній борг, млн. грн.	161,46701	190,2993	256,95958	461,00362	508,00112
Зовнішній борг, млн. грн.	195,80686	208,91894	223,25905	486,02685	826,27048
<i>Гарантований державою борг, млн. грн.</i>	<i>115,91132</i>	<i>116,2926</i>	<i>104,56794</i>	<i>153,80275</i>	<i>237,90856</i>
Внутрішній борг, млн. грн.	12,303193	16,211416	27,12915	27,863285	21,459455
Зовнішній борг, млн. грн.	103,60812	100,08118	77,438792	125,93946	216,4491

Джерело: сформовано авторами на основі даних [2].

Таблиця 2 – Динаміка показників державного бюджету України за 2011-2015 роки

Показники	Роки				
	2011	2012	2013	2014	2015
Доходи, млн. грн.	314616,9	346054	339180,3	357084,2	534694,8
Витрати, млн. грн.	333459,5	395681,5	403403,2	430217,8	576911,4
Кредитування, млн. грн.	4715	3817,7	484,7	4919,3	2950,9
Сальдо (дефіцит бюджету), млн. грн.	-23557,6	-53445,2	-64707,6	-78052,8	-45167,5

Джерело: сформовано авторами на основі даних [3].

Основною причиною росту запозичень в нашій країні є неспроможність фінансування соціальних програм та постійний дефіцит платіжного балансу країни, а в розвинених країнах світу основна маса запозичень спрямовується на реалізацію масштабних національних проектів, розвитку інфраструктури та перспективних галузей економіки.

Проаналізувавши державний борг та показники державного бюджету можна зробити висновок, що в Україні відбувається нарощування державного боргу як внутрішнього, так і зовнішнього, що пояснюється девальвацією гривні та значними збільшенням державних запозичень, як внутрішніх, так і зовнішніх, з метою покриття дефіциту бюджету, фінансового забезпечення зростаючих витрат на обслуговування державного боргу та пом'якшення наслідків фінансової кризи.

З одного боку внутрішні запозичення є менш небезпечними ніж зовнішні, адже вони не спонукають до вивезення матеріальних цінностей з країни, а до перерозподілу доходів в середині країни, з іншого – вони стимулюють

інфляцію та знижують інвестиційну активність. Вагомою складовою зростання внутрішнього боргу є заборгованість уряду за цінними паперами, за виплатами населенню та заборгованість перед комерційними банками. Разом з тим іноземні запозичення дають можливість фінансувати ті програми, які внутрішні запозичення не в змозі підтримувати.

Подальше стрімке зростання державного боргу України призведе до втрати економічної незалежності, вилучення з фінансового ринку коштів, які б могли бути використані на розвиток реального сектору, зменшення конкурентоспроможності на внутрішніх і зовнішніх ринках, спад рівня життя населення. А досягнення прогнозованого рівня загрожувє Україні дефолтом. Для запобігання негативних наслідків необхідно удосконалити механізм управління державним боргом на інституціональному рівні, удосконалити нормативно-правову базу, а також підвищувати рівень власного ВВП шляхом модернізації вітчизняних підприємств.

Таким чином, оптимізація боргової політики України потребує розробки та впровадження цілісної стратегії, яка поєднуватиме завдання удосконалення нормативно-правового та інституційного забезпечення боргової політики, коротко- та середньострокові орієнтири управління державним боргом, інструменти радикального підвищення ефективності інвестиційної складової бюджетних видатків та стратегічні завдання переорієнтації боргової політики, зменшення боргового тягаря та розвитку альтернативних, непозичкових інструментів фінансування бюджетних видатків.

Література:

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс] : офіційний сайт. – Режим доступу: <http://minfin.com.ua>.

МЕТОДИ РЕГУЛЮВАННЯ ВАЛЮТНОГО КУРСУ

Пернарівський О.В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри банківської справи та фінансового моніторингу

Плахотнюк В. В.

студент 2 курсу напряму підготовки «Фінанси і кредит»
*Університет державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Україна*

За економічним змістом: валютний ринок – це сектор грошового ринку, на якому врівноважується попит і пропозиція на такий специфічний товар – валюту. За своїм призначенням і організаційною формою валютний ринок – це сукупність спеціальних інститутів та механізмів, які у взаємодії забезпечують можливість вільно продати-купити іноземну та національну валюту. Об'єктом купівлі-продажу на цьому ринку є валютні цінності. Суб'єктами – будь-які